

Apolena Rychlíková

ANALÝZA JEDNOHO „SVOLENÍ“

K sepsání knihy s výstižným názvem *Svolení* (přeložil Tomáš Havel, Host 2021) donutil ředitelku francouzského nakladatelství Julliard **Vanessu Springoru** okamžik, kdy nebyl u francouzského soudu odsouzen muž za sexuální styk s jedenáctiletou dívkou. Děvče totiž mělo k sexu svolit. Postoj soudu nakladatelkou otřásl natolik, že se rozhodla sepsat vlastní vzpomínky na období dospívání, kdy se stala obětí útlatku a zneužívání ze strany jednoho z nejvýznamnějších francouzských spisovatelů Gabriela Matzneffa.

Svolení není jen literární událostí, ale hlavně politickou, feministickou a společenskou vzpourou

Matzneff byl znám neortodoxními názory na sex s dospívajícími. Ve svých textech zmiňuje například i sexuální styk s jedenáctiletými prostitutkami na Filipínách. To všechno za hlasitého obdivu předních intelektuálů a francouzské literární elity, která to vnímala jen jako originální excentricitu.

Do spisovatelových spárů se jednoho dne dostává i mladá dívka Vanessa, trpící rozpadem rodiny. Muž jí v jejích třinácti letech okouzlil a následně za velmi manipulativních okolností svedl. Odstup tří dekad autorce umožňuje dokonale vylíčit oblidnost Matzneffova predátorského chování – spisovatel v kritickém okamžiku zneužil její zranitelnost a dal jí na chvíli zdánlivý pocit výjimečnosti, bezpečí a lásky, aby to vše dovedl k završení do sexuálního života, neméně manipulativním.

Dívka však brzy začíná přicházet na to, že o skutečné emoce z jeho strany nejde, že jde pouze a jenom o nadvládu. A že spisovatelova „láska“ k ní je ve skutečnosti láskou k jejímu přechodnému stavu někde mezi dívkou a ženou, který se Matzneff snaží mermomocí

zakonzervovat, aby si svou mocenskou převahu udržel.

Aby toho nebylo málo, z Vanessy se následně stává postava spisovatelovy prózy. Matzneff jí tak ukradne nejen dospívání, ale prakticky celý další život, který přetaví ve svou literární fikci. Tento schizofrenní moment, kdy se existující osoba stává zároveň postavou fikční, umožňuje Matzneffovi držet svou oběť nadále v šachu a bránit jí prožívat její život autonomně a svobodně. To, co ve třinácti letech začalo údajným svolením (vzešlým z jasněho překračování mantinelů ze strany spisovatele), končí opřesí. Z Vanessy se stává objekt, který nemá kontrolu nad svým osudem ani desítky let poté, co se z „partnerského“ vztahu s predátorem vymaní.

Právě svou ostře, nepateticky a systematicky napsanou knihou si ale Vanessa bere život zpátky. Stejně jako mnohé oběti sexuálního násilí, domácího násilí nebo jiného typu útlatku se sepsáním svých vzpomínek stává opět jejich majitelkou. Tento akt, paradoxně využívající právě Matzneffovy zbraně, tedy slova a text, je zde performativním a odvážným gestem emancipace. *Svolení* je díky tomu knihou, která není jen literární událostí, ale hlavně politickou, feministickou a společenskou vzpourou proti patriarchálnímu útlatku.

Autorka je dokumentaristka, publicistka a držitelka letošní Novinářské křepelky.

výběr salonu, filmy z mff karlovy vary

Laurent Garnier: Off the Record
vybral Karel Veselý

„Techno je revoluce. Společenská emancipace skrz hudbu.“ Jestli si má divák odnést z filmu *Laurent Garnier: Off the Record* jednu informaci, nechť je to tato. Dokument o nejslavnějším francouzském DJovi posledního půlstoletí má naštěstí větší ambice než jen sledovat pětapadesátiletého Garniera, jak cestuje po světě. Povedený snímek režiséra **Gabina Rivoira** lehce tančí mezi životním příběhem houseové legendy a historií klubové kultury. Má to snadné, Garnier byl totiž v všeho podstatného. Na konci osmdesátých let hrál v manchesterském klubu Hacienda, kde se na extázi pářilo na první houseové tracky z Chicaga, aby o dekádu později se svým labelem *F Communications* pomáhal rozjet francouzskou electro vlnu v čele s Daft Punk. Techno a láska musí zvítězit nad nudou a nenávistí, kdo by ale řekl, že největší drama Garnier zažije, když potřebuje postavit novou knihovnu pro svou obří vinylovou sbírku.

Zloději
vybral Zbyněk Vlasák

Na rozhraní dvou světů točí filmy japonský režisér **Hirokazu Koreeda**: svou domovinu představuje Západu, ale taky do své domoviny přináší kus západního vyprávění příběhů. Asi i proto doma vyprodává kina a ve zbytku světa sbírá festivalové ceny. Konkrétně Zlatou palmu vyhrál v Cannes v roce 2018 jeho snímek *Zloději*, příběh o soužití lidí různých generací, které místo očekávaného rodinného pouta sblížuje něco mnohem méně samozřejmého – lidská solidarita. Právě s tím se ale instituce dnešního světa nedokážou vypořádat, jsou na to příliš zastaralé, nepružné. Koreeda je tu jako vždy velmi citlivý v drobnokresbě charakterů i situací a probouzí v nás nejprve hlubokou empatii k postavám a poté hluboké zdrcení. *Zloději* se ve Varech promítají v sekci Lidé odvedle.

Šimon Holý a jeho filmový portrét generace mileniálů O strachu z budoucnosti

Štěpán Kučera

Jedním z řady filmů začínajících českých režisérů, které můžete letos zhlédnout na karlovarském festivalu, je formálně osobitý snímek *Zrcadla ve tmě* **Šimona Holého**. Na příběhu mladé tanečnice a jejích vztahových, rodinných i existenciálních pochybností Holý vykresluje portrét generace mileniálů.

ISI Absolvoval jste někdy podobný vztahový test otázek a odpovědí, jaký rámuje příběh hrdinů vašeho snímku?

Absolvoval. Odtamtud také pochází jedna z inspirací k mému filmu. Navrhl jsem tehdy tento test jako takovou šanci zachránit vztah, ve kterém jsem byl. Už během testu jsem si pak říkal, že je to materiál pro film. Jak já, tak můj tehdejší kluk jsme totiž viděli, že náš vztah zachránit nepůjde. Z každé odpovědi to bylo jasnější a jasnější. Zároveň jsem ale přemýšlel nad tím, zda by to bylo tak jasné i pro někoho kolemjdoucího, kdo by nás neznal. Třeba by to takovému člověku připadalo jako pěkný a důležitý rozhovor.

Na sociálních sítích lidé často mluví o něčem, o čem neví ani zbla, a popisují nevědomě jen své emoce, které však prodávají jako znalost

ISI Zrcadla ve tmě zachycují starosti a obavy dnešní mladé generace. Jak byste shrnul, co mladé lidi trápí?

Myslím, že se to jednoduše shrnout nedá, ale panuje tu obecně strach z budoucnosti. Strach, že se nebudeme nebo že skončíme nešťastní či neúspěšní. Do toho tušíme či známe hrozbu klimatických změn, zažíváme druhý rok s koronou a čelíme náročným politickým situacím i rozdělení společnosti. Na mladou generaci padá tlak, aby začala řešit chyby generací předchozích, které doslova ohrožují celou planetu, ale ty velké změny leží spíše na politických a nadnárodních korporacích. Není tedy divu, že se zvyšují počty lidí s psychologickými problémy.

To mi připomíná, že jsem Aleně Dolákové, která hraje v *Zrcadlech* hlavní roli, říkal, že by se její postavě nic z toho, čemu čelí v našem filmu, nestalo, kdyby vyhledala pomoc psychoterapeuta.

Foto archiv Šimona Holého

ISI Jsou podle vás důvodem starostí mladé generace i řekněme socio-ekonomické faktory jako nedostupnost bydlení?

Rozhodně. Teď jsem někde četl, že ceny bytů v Česku vzrostly za rok o 19 procent. Za metr čtvereční lidé zaplatí skoro 78 tisíc korun. To je naprosto neudržitelné a strašně stresující, přitom na dostupné bydlení bychom měli mít v civilizované společnosti právo všichni. Vidím to i na různých uměleckých pozicích kolem sebe. Například tanečníci a tanečnice dělají velmi namáhavou fyzickou práci. Makají, co to jde, a pak dostanou za vystoupení tisícovku. Za dvacet tisíc měsíčně tak se štěstím utáhnou v Praze garsonku, pokud vůbec bydlení najdou.

ISI Co si myslíte o kritice, kterou lze číst nejčastěji na sociálních sítích zvláště od příslušníků starších generací, že mileniálové jsou přecitlivělí snowflakes?

Uprímně, přijde mi banální. Tenhle střet generací se objevuje každou dekádu v různých podobách. Zajímavé však je, že se po každé zmiňuje citlivost. Jako kdyby byla určitá otupělost a tvrdost ta správná cesta. Možná proto dosud neumíme coby společnost pracovat pořádně s jakoukoli formou traumatu.

ISI Shrnutí jste některé problémy a příčiny úzkosti mladé generace. Napadá vás, jak z toho ven?

Doufám, že si každý najde svůj vlastní způsob a přijme zodpovědnost za své činy. To je základ, aby jakákoli řešení mohla vzniknout.

Považuji za podstatné nebat se ozvat, ptát se, debatovat, nebat se s jiného názoru, případně něčeho, co neznám. Stejně tak mi přijde cenné přiznat, že na něco nemám názor nebo něco nevím. Ostatně proto už se třeba tolik nezapojuju do debat na sociálních sítích. Lidé tam často mluví o něčem, o čem neví ani zbla, a popisují nevědomě jen své emoce, které však prodávají jako znalost, je to vlastně Dunningův-Krugerův efekt v praxi. Abych tedy jednoduše odpověděl na vaši otázku: řešením může být snaha více spolu mluvit o důležitých věcech a stejně tak naslouchat ostatním.

Obloukem se tím dostáváme k našemu filmu. Když *Zrcadla ve tmě* viděl mentor kameramanky Jany Hojdové, Tarantinův kameraman Robert Richardson, tak na něj nejvíce zapůsobilo, že hlavní postavy spolu mluví o opravdu podstatných věcech, o své existenci a podstatě žití. Říkal, že podobné rozhovory už sám dlouho nezažil a že mu to ten film připomněl. Předtím jsem si tuhle úroveň filmu vůbec neuvědomoval, ale od té doby se sám snažím v životě míň řešit s lidmi hloupostí a víc ty důležité věci, které nás vnitřně ovlivňují.

ISI Jedním z témat filmu je i strach z průměrnosti. Je podle vás taková obava silnější v dnešní době, která podporuje individualismus a konkurenci? A zase – jak proti tomu bojovat?

Asi to ve společnosti bylo odjakživa, ale určitě je to teď horší. Dříve to pocítovala menší skupina lidí, teď je to zesílené přede-

vším sociálními sítěmi a internetem.

Naše hlavní postava Marie se bojí průměrnosti odjakživa, ale myslím, že v tom má pravdu Choreograf, kterého ztvárnil Václav Vašák, když jí říká, že by měla hlavně konat. Je důležité, aby lidé něco dělali, něco tvořili, něco zažívali. Je velká šance, že tak začnou o průměrnosti míň přemýšlet a víc si užívat života i samotného procesu žití nebo tvorby. Průměrnost tak přestane být tématem, protože si člověk začne uvědomovat, že tématem nikdy ani nebyla.

Tak jsem to aspoň vnímal já při natáčení *Zrcadel*. Předtím jsem se průměrnosti bál hodně, bylo to něco, čím vás trochu děsí i na umělecké škole. Ale jen samotná tvorba vás může od tohoto strachu posunout někam dál. Může to znít naivně a mnohým lidem současná doba v tomhle opravdu nepřeje, ale přijde mi dobré se o to pokoušet.

ISI Váš film je vyprávěn originální formou, dlouhé záběry na tvář hlavní hrdinky dají vzpomínout třeba na Ingmaru Bergmana...

Na Bergmana si při čtení scénáře vzpomněla kameramanka Jana Hojdová, která byla při natáčení ovlivněna například jeho *Personou*. Mě spíše inspirovaly staré československé muzikály. Mnohé z nich mají světovou úroveň a jsou naprosto perfektně natočené. Je až s podivem, jak snadno jsme tehle žánr dokázali opustit.

Zároveň už na FAMU jsem koketoval s nápadem spojit postavy Maryši, Nory a Hedy Gablerové do jednoho díla. Tyhle dramatické hrdinky mě odjakživa fascinovaly. Připadá mi úžasné, že jsou i po dvou stoletích stále aktuální. Mají v sobě hodně specifickou bolest a frustraci, což jsou pro náš film důležité témata.

Dále mě inspirovalo taneční vystoupení *Echad mi jodea* choreografa Ohada Naharina. Rozčillovalo mě, že je na internetu znám různě strhaný, chtěl jsem vidět celý tanec v jednom záběru, v jednom celku. Předsevzali jsme si proto takový cíl právě pro náš film.

Filmových vzorů mám hodně, baví mě dílo Kacuhita Išiiho, Françoise Ozona, Luky Guadagnina nebo Andrewa Haigha.

Alena Doláková jako hrdinka filmu Šimona Holého *Zrcadla ve tmě* (2021)